

BALIKÇININ HAVA RAPORU

Amatör bir balıkçı ister iskele başında avlansın, isterse tekneden, havadan anlamak zorundadır. Bazen kıyılarda çok durgun gibi görünen deniz, açığa çıkınca dalgalarla alt üst olur. Bazen kıyılarda ve açıkta deniz (Karınca su içer) deyimi gibi durgunken, birden patlayan bir bora tekneleri alabora eder. Akıntıların yönünü bilmeyen bir kürekçi, o akıntı içine girdikten sonra bir daha kolay kolay çıkamaz.

Bu nedenle amatör balıkçının rüzgârları, suları ve yönleri bilmek zorunluğuydu.

RÜZGÂRLAR

Rüzgâr, bir yüksek basınç alanından, alçak basınç alanına doğru, kitle halinde, yatay yönde, yer değiştiren hava hareketine denir. Bu hareket sonucu, karada olan olaylardan çok, denizde olan olaylar balıkçıyı ilgilendirir. Rüzgârların estiği yönler, adlarına ve şiddetine göre havanın ve denizin nasıl olacağı tahmin edilebilir. İklimbilim denilen bilim dalı, bundan yararlanarak ve geçmişteki gözlemleri değerlendirerek, aşağı yukarı hiç şaşmayan hava tahminlerinde bulunup "Tahmin Takvimleri" yapmıştır.

Amatör balıkçılar da, rüzgârları ve özelliklerini öğrenerek denizin tehlikesiz olduğu dönemleri anlar ve güvence içinde avcılık yapar.

Bir pusulayı önümüze alarak baktığımızda, dört ana yönden oluştuğunu görürüz. Yatay olarak yerde duran pusulanın tepesi, ya da üstü kuzeyi gösterir. Burdan esen rüzgâra denizci dili ile YILDIZ denir. Yıldızın altı güneyi gösterir, burdan esen rüzgâra KIBILE denir. Yatay pusulanın solu, doğuyu gösterir, burdan esen rüzgâra GÜNDOĞRUSU ya da Güneş rüzgârı, sağı ise batıyı gösterir, burdan esen rüzgâra da BATI denir. Pratik olarak güneşin doğduğu yönü soluna alan bir kimsenin, sağı batıyı, tam karşısı güneyi arkası da kuzeyi gösterir. Bu rüzgârlar ve yönler dört asal rüzgâr ve yöndür.

Yıldız ile gündoğusu arasından esen rüzgâra POYRAZ, Gündoğusu ile kible arasından esene KEŞİŞLEME, Yıldız ile batı arasından esene KARAYEL, batı ile kible arasından esene de LODOS denir. Bunlar da ikincil yön veya ferî rüzgârlar denir. Ferî rüzgârlar, iki anayön rüzgârın tam ortasından çıkan rüzgârlardır.

Rüzgârlar şiddetlerine göre 12 adla anılırlar.

Bunlar: Sakin, gayet hafif, hafif, latif, orta, firişka, kuvvetli, orta fırtına, fırtına, kuvvetli fırtına, büyük fırtına, bora ve kasırgadır. Kasırga, ayrıca siklon veya tayfun adı ile de bilinir.

Rüzgârların şiddeti saatte kilometre olarak ölçülür. Denizciler saatte 50 kilometreden hızlı esen rüzgârlara fırtına derler.

Rüzgârların en güçlüsü kasırgadır. Ülkemiz sularında görünmeyen bir rüzgâr türüdür. Daha çok okyanuslarda ve ABD'lerinin bazı bölgeleri ile Japonya'da görülür. Hem denizde ve hem de karada büyük felakete yol açar. Binaları yıkar, denizleri taşır, ağaçları kökünden söker.

Bizim denizlerimizde saatte 100 kilometre hızla esen büyük fırtınalar ve ondan daha hızlı esen boralar görülür. Kasırga görülmez.

Rüzgârlar hızı, anemometre denilen ve havanın yere göre hızını ölçen aletle ölçülür.

RÜZGARLARI ANLAMA

Rüzgârların cinsini denizdeki dalgaların şekline, dumanlara, ağaç yaprakları ve dallarına, elektrik direkleri ve tellerine, evlerin damlarındaki kiremitlere, bacalara bakarak anlamak mümkündür.

Sakin denilen rüzgâr türünde, esinti hemen hemen hiç yoktur, dumanlar dikine çıkar, yapraklar kımıldamaz. Gayet hafif rüzgârda dumanlar az eğilim kazanır, yapraklar zaman zaman kımıldar.

Hafif rüzgârda, yapraklar sürekli kımıldamaya, denizde sular oynaşmağa başlar. Latif rüzgârda yapraklar sürekli sallanır denizde dalgacıklar oluşur. Orta rüzgârda, ağaç dalları sallanmağa başlar, dalgacıklar küçük dalgalara dönüşür. Frişkada, dumanlar yatay hale gelir, bayraklar sürekli, ağaç dalları arasına dalgalanır. Kuvvetli rüzgârda, rüzgârın hızı saatte 35-40 km.ye çıkar, büyükçe dalgalar meydana gelir, elektrik direklerinin telleri sallanarak vınlr. Orta fırtınada, hız saatte 50 km.ye ulaşır ve gerçek fırtına oluşur. Ağaçlar sallanır, sandalda dümen tutmak zorlaşır ve ayakta zor durulur. Fırtınada hız 60-70 km.ye ulaşır, ağaçlar sürekli sallanır ve küçük dallar kırılır. Kuvvetli fırtınada ağaç dallarının büyüklüğü de kırılır, elektrik direkleri sallanır, teller kopar, binaların kiremitleri ve bacaları uçar. Büyük fırtınada hız 100 km.nin üstüne çıkar. Küçük ağaçlar kökünden sökülebilir, çatılar uçar, yürümek imkânsız hale gelir, denizde tekneler alabora olur, büyük dalgalar keydana gelir. Borada, hız 120 km.ye çıkar, evlerde büyük hasarlar meydana gelir, damlar, çatılar uçar, büyük ağaçlar bile kökünden sökülür, denizde durmak imkânsız hale gelir. Kasırgada ise hızın limiti kalmaz; 120 km.nin üstüne çıkar, ne denizde, ne karada durulamaz, gerçek bir felaket başlar, büyük gemileri batırır, binaları temelinden söker, meydana gelen muazzam dalgalar kıyı şeridinde olan yerleşim bölgelerini yerle bir eder.

Bu belirtilere bakarak, esen rüzgârın hangisi ve hızının ne olduğunu anlamak mümkün olur. Böylece de denize çıkacak olan balıkçılar işlerini garantiye almış olurlar.

Ayrıca, güneş ve aya bakarak havanın nasıl olacağını anlamak da mümkündür. Örneğin, güneş batarken çevresinin kırmızımsı olması gökyüzünün açık ve pembemsi görünmesi ertesi gün için iyi bir havaya işaretler. Eğer güneşin çevresi sarı ise, yağışa, açık pembe ise rüzgâr eseceğine işaretler. Güneş doğarken ise, çevresi dumanlı ve hafif bulutlu ise rüzgâra, fazla dumanlı ve bulutlu ise fırtınaya, güneşin çevresi kırmızı renk ise yağmura ve rüzgâra işaretler.

Ay doğarken, çevresi kırmızı renkte ise yağmura ve rüzgâra, donuk renkli ise yağmura, çeşitli renkler arasında boğulmuş ise kuvvetli fırtınaya işaret eder.

Çiğ yağması, sis olmasına, açık ve berrak, yıldızlı geceler ertesi gün için iyi havaya, denizin renginin maviden koyu laciverte, ya da yeşile, siyaha dönüşmesi fırtınaya, martıların akşam üstü telaşlı uçmaları ve durmaksızın bağırmaları havanın sertleşeceğine işaretler. Sabahları keşiflemeden esen rüzgâr, öğleden sonra çok sıcak havanın ve onun ardından da kısa süren bir boranın habercisidir.

RÜZGÂRLARIN ANLAMI

Anlattığımız bilgilerin ışığı altında hangi rüzgarın estiğini anlamak kolaydır. Dört ana yön (Gündoğusu, Batı, Kible, Yıldız) ya pusula ile yahut avlanılan bölgenin yönleri bilindiği için veyahut da doğuyu sağına alarak, batı sol, karşısı kuzey, arkamız güney olarak bulunur. Bu yönler bulunduktan sonra esen rüzgarın estiği yönü bayrak veya flamalara, çıkan dumanların yönüne bakarak bulabilirsiniz. Bu işaretlerin hiçbirisi yoksa, islatılan bir parmak havaya tutularak rüzgarın nereden estiği kolayca anlaşılır. Çünkü ıslak parmak rüzgara karşı hassastır.

ANA YÖNLER

GÜNDOĞUSU: Doğudan esen rüzgardır. Denizde tehlike yaratmaz. Ancak balıkçılık açısından kötü bir rüzgardır. Ani ısı değişiklikleri yaptığından balıklar bu rüzgar estiğinde gezindikleri suları terk ederler. Onun için işte balıkçılar (her şeyin doğrusunu severim, gündoğrusunu sevmem) derler.

BATI: Batıdan esen rüzgardır. Buna günindi de denir. Kaçak bir havadır. Lodostan poyraza geçerken olur. Yapacağı kaçak ve kötü havanın süresi bilinemez.

KIBLE: Sert rüzgarı olan bir havadır. Ne var ki yapacağı hava bilinir.

YILDIZ: Meltem niteliğinde denizden kıyıya esen bir havadır.

KARAYEL: Yıldız ile batı arasında esen rüzgârdır. Daha çok geceleri ve karadan denize eser. Estiğinde sıcaklığın düşeceği ve kar yağışı geleceği anlaşılır.

LODOS: Kible ile batı arasından eser. Estiğinde, sıcaklığın artacağı ve yağış olacağı anlaşılır. Denizi alt üst eder. Balığa çıkılamaz. Bir diğer adı da bozyeldir. Lodosun arkasından genellikle poyraz eser.

POYRAZ: Yıldız ile gündeğrusu arasından, daha çok kışın eser. Orta karar bir havadır, başka bir havaya dönüşmez, balıkçılar için en sağlam hava olarak kabul edilir. Sıcaklık düşer. Halk arasında ayaz denilen soğuklar olur. Poyrazın arkasından da genellikle lodos eser. Balıkçılar, poyrazın kığı lodos, tur, lodosun kığı da poyrazdır derler.

KEŞİŞLEME: Kible ile gündeğrusu arasında esen bir rüzgardır. Bu adın verilmesinin nedeni, İstanbul'a göre Uludağ kible ile gündeğrusu arasındadır. Uludağın eski adı ise Keşiş dağıdır. Rüzgar da buradan estiği için bu rüzgara keşişleme denmiştir. Güneyde keşişlemeye güneydoğu rüzgarı da denir. Keşişleme günlerinde sabahdan keşişleme eserse, öğlenden sonra boğucu bir sıcak yapar, bunun arkasından da genellikle boraya kadar varabilen tehlikeli denizler oluşur. Keşişlemeye Akyel de denir.

Bu rüzgârların arasında kalan ve anayön ile ikincil (feri) yönler arasından esen rüzgârlar da estikleri yönlerin ortak adını alarak anılırlar. Yıldızkarayel, yıldızpoyraz, gündeğrusupoyraz, gündeğrusukeşişleme, kiblekeşişleme, kiblelodos, batilodos, batıkarayel bu rüzgârlardandır. Ancak, kerte denilen bu rüzgârları amatörlerin ayırt etmesi çok zordur. Pek de gerekmez. Çünkü arasında kaldığı rüzgârların ortak özelliklerini taşır.

Bu rüzgarların dışında latif rüzgar niteliğinde olan ve ülkemizde daha çok Akdeniz bölgelerinde esen iki yaz rüzgarı vardır. Bunlardan İmbat güney batıdan, denizden karaya eser. Deniz ile karanın farklı ısınıp soğumasından oluşur. İzmir yöreleri için özel bir rüzgardır.

Gene deniz ve karanın farklı ısınıp soğuması nedeni ile karadan denize esen rüzgara da Meltem denir. Her iki rüzgar da şiirlere, romanlara konu olmuştur, isim olarak da kullanılmaktadırlar.

ÖNEMLİ FIRTINALAR

Ülkemizde görünen önemli fırtınaların adları ve başlama tarihleri aşağıya çıkarılmıştır. Bu fırtınaların tarihlerini bir yere yazmak ve denize çıkılacağına bunlara göre hareket etmek de son derece yararlı olur.

07	Ocak	Zemheri.	09	Temmuz	Çark dönümü
30	Ocak	Ayandon			
01	Şubat	Hamsin	24	Temmuz	Karaerik
20	Şubat	1. Cemre	31	Temmuz	Kızılerik
27	Şubat	2. Cemre	06	Eylül	Bıldırcın geçişi
06	Mart	3. Cemre	13	Eylül	Çaylak
11	Mart	Kocakarı	24	Eylül	Kestane karası
24	Mart	Koz Kavuran	01	Ekim	Turna geçimi
26	Mart	Çaylak	04	Ekim	Kuş geçimi
07	Nisan	Kırlangıç	13	Ekim	Meryem Ana
18	Nisan	Kuşu	17	Ekim	Kırlangıç
04	Mayıs	Çiçek	19	Ekim	Bağ bozumu
16	Mayıs	Filizkıran	28	Ekim	Balık
20	Mayıs	Kokolya	26	Aralık	Gündönümü
23	Mayıs	Ülker	21	Kasım	Koç katımı
12	Haziran	Gündömü	30	Kasım	Ülker dönümü
27	Haziran	Kızılerik	09	Aralık	Karakış
01	Temmuz	Yaprak	18	Aralık	Gündönümü